

1. Есинов В.Е., Маховикова Г.А., Мирзажанов С.К. Оценка бизнеса: полное практическое руководство. – М.: Эксмо, 2008. – 352 с. 2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с. 3. Момот Т. Оценка стоимости бизнеса: современные технологии. – Х.: Фактор, 2007. – 224 с. 4. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства. – К.: КНЕУ, 2007. – 440 с. 5. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / За ред. д-ра екон. наук Л.І. Федулової. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 472 с. 6. Gordon V. Smith, Russell L. Parr. Valuation of Intellectual Property and Intangible Assets. – John Willey&Sons, 1994. 7. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с. 8. Методика оцінки майна. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891. 9. Порядок визначення оціночної вартості об'єктів права інтелектуальної власності, що перебувають у державній власності або були створені (придбані) за державні кошти, з метою зарахування на бухгалтерський облік (наказ ФДМУ від 13.12.2005 № 3162). 10. Колб Р.В., Родригес Р.Дж. Финансовый менеджмент / Пер. 2-го англ.издания. – М.: Финпресс, 2001. – 496 с.

УДК 658.5(075.8)

О.Г. Мельник

Національний університет “Львівська політехніка”
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА*

О Мельник О.Г., 2010

Обґрунтовано багатоаспектність поняття “розвиток підприємства”, уточнено його зміст, охарактеризовано взаємозв'язки між потенціалом та розвитком підприємства. Систематизовано фактори та концептуальні засади розвитку підприємства. Сформовано комплексну класифікацію типів розвитку підприємства. Наведено послідовність діагностики розвитку підприємства на основі динамічних нормативів та методів непараметричної статистики.

Ключові слова: діагностика, розвиток, потенціал, підприємство, класифікація, тип.

There are in the article the polyaspects of definition “enterprise’s development” is substantiated, its sense is specified, the interrelations between potential and enterprise’s development are characterized. The factors and conceptual based enterprise’s development are systematized. The complex classification of the type enterprise’s development is forming. The process of the enterprise’s development diagnostic for the bases dynamic parameters and nonparametric statistic method.

Key words: diagnostic, development, potential, enterprise, classification, type.

Постановка проблеми

Будь-яке підприємство, функціонуючи у певному середовищі, розвивається, адже з плином часу змінюються його якісні та кількісні характеристики, відбувається перехід з одного етапу життєвого циклу на інший, змінюється позиція підприємства на ринку тощо. Для забезпечення

* Наукові дослідження велись за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених.

цілеспрямованого розвитку на підприємствах зазвичай розробляються стратегічні та тактичні плани, реалізується послідовний комплекс цільових заходів, здійснюється активний пошук дієвих механізмів переходу на новий рівень функціонування. Зауважимо, що в сучасних умовах функціонування, які характеризуються нестабільністю фінансово-економічної системи, загостренням конкуренції на різних ринках, активною зміною споживацьких потреб тощо, підприємствам недостатньо лише пристосовуватись під зміну умов функціонування, адже для утримання стійких позицій на ринках необхідно випереджувати такі зміни, що яскраво демонструють лідери різноманітних галузей економіки. В таких умовах набуває особливої актуальності проблема діагностики розвитку підприємств, виокремлення ключових чинників, що зумовлюють цей процес, визначення типу чи рівня розвитку, що надалі дасть змогу спрогнозувати подальше функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поняття розвитку стосується усіх без винятків сфер буття, що формує інтерес до цієї категорії упродовж усієї історії людства. Оригінальні уявлення щодо розуміння розвитку та філософське обґрунтування цієї категорії стали невід’ємними складовими теорій видатних філософів різних історичних епох: Піфагора, Демокріта, Арістотеля, Сократа, Платона, Канта, Гегеля, Фейербаха, Спінози, Лейбніца та багатьох інших. Як правило, в сучасній енциклопедичній літературі розвиток трактується з декількох позицій: індивідуальної, історичної, філософської, системної тощо. Так, у “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” розвиток розглядається як процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого; ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості [1, с. 1043]. У енциклопедичному словнику “Економіка і інформація” подається різнопланове трактування цієї категорії, зокрема, викремлюються такі параметри розвитку: індивідуальний розвиток (онтогенез), який проявляється в сукупності послідовних морфологічних, фізіологічних, біохімічних змін, що відбуваються в організмі з моменту його зародження до кінця життя; історичний розвиток (філогенез) – розвиток організмів (видів, родів, сімей) та органічного світу впродовж всього періоду існування життя на Землі; рух систем від нижчого до вищого по лінії зростання, рух від старого якісного стану, до нового, вищого, процес оновлення, народження нового, відмирання старого; незворотна закономірна зміна відкритих стаціонарних систем, в результаті чого виникає їх новий якісний стан [2, с. 239]. В “Енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера” розвиток тлумачиться як процес руху від нижчого до вищого (до більших досягнень), в результаті чого відбувається зміна якості предмета, явища, діяльності, перехід до новішого, прогресивнішого [3, с. 520].

Варто звернути увагу на те, що усі трактування розвитку як такого ґрунтуються на наявності певних перетворень, переходу від одного якісно-кількісного стану до іншого, змін вищого рівня. Аналізуючи вказані позиції, не можна забувати про те, що розвиток є іманентною категорією, що свідчить про його незворотність, але зміни, які супроводжують цей процес, на жаль, не завжди зумовлюють перехід на якісно кращий новий рівень, адже цей рівень за новими параметрами може істотно поступатись попередньому.

Поняття розвитку знайшло своє глибоке відображення і в економічній науці, адже будь-яка економічна система змінюється з плином часу під впливом значного переліку чинників. Отже, у “Фінансовому словнику” розглядається екстенсивний та інтенсивний розвиток виробництва і вказуються ключові чинники, які формують такі типи розвитку [4, с. 400]; у “Економічній енциклопедії” розкрито сутність та характерні особливості економічного, еколого-економічного, сталого розвитку [5, с. 283]. М.В. Афанасьєв, В.Д. Рогожин, В.І. Рудика у монографії “Управління розвитком підприємства” наголошують на тому, що слід розрізняти поняття “ріст” і “розвиток” підприємства, адже в першому випадку йдеться про розширення масштабів діяльності при збереженні міри її ефективності, а розвиток пов’язаний зі зростанням рівня ефективності функціонування підприємства. Розвиток у цьому контексті розглядається як зміна лише якісних характеристик системи, зумовлена як фундаментальними законами природи (єдності і боротьби протилежностей, переходом кількості в якість, розвитку суспільства по спіралі і вгору), так і

закономірностями функціонування конкретних систем (старіння обладнання, накопичення досвіду і знань, вичерпання природних ресурсів). На думку авторів, ключовими факторами розвитку є: органічний процес збільшення суспільних потреб, науково-технічний прогрес, конкурентна боротьба; основними видами розвитку є: прогресивний та еволюційний; ключовими аспектами розвитку: кількісний, якісний та структурний [6, с. 7–27]. А.В. Шегда, своєю чергою, зазначає, що сутність процесу розвитку з погляду функціонування підприємства становить зростання рівня його організації, коли в міру накопичення інформації зменшується невизначеність. Автор виокремлює такі типи розвитку підприємства: діловий, ринковий, організаційний, які тісно взаємопов'язані [7, с. 166]. Варто зауважити, що запропоноване трактування А.В. Шегдою розвитку підприємства є дискусійним, оскільки у ньому акцентується увага лише на певних факторних складових (організаційній та інформаційній) і не враховано істотних складових розвитку. Ю.С. Погорелов зазначає, що розвиток підприємства – це довготривала сукупність процесів кількісних та якісних змін в його діяльності, які зумовлюють покращання його стану за рахунок збільшення потенціалу підприємства, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності [7]. Вищенаведене трактування є доволі комплексним та обґрунтованим, але автор розглядає розвиток підприємства лише як позитивний аспект та недостатньо повно розкриває взаємозв'язки між поняттями “розвиток” та “потенціал”. Окрім цього, Ю.С. Погорелов розробив достатньо ґрунтовну класифікацію видів розвитку, виділивши такі ознаки групування: за характером змін (інтенсивний та екстенсивний розвиток), за джерелом (екзогенний, ендегенний), за складністю об'єкта (індивідуальний, загальний), за формою (прямолінійний, ламаний, хвилеподібний тощо), за походженням (цілеспрямований, ситуативний), за вектором (векторний, квазіхаотичний), за комплексністю змін (однопроектний, односферний, багатосферний, холічний), за кількісною характеристикою змін (прогресія, дегресія, пульсація та незмінність) [8]. Варто зауважити, що вищенаведені критерії класифікації типів розвитку підприємства загальні та стосуються розвитку будь-якого об'єкта, що зумовлює необхідність уточнення різновидів саме розвитку підприємства.

В економічній теорії і практиці господарювання розвиток підприємства відображається за допомогою життєвого циклу, тобто етапів і стадій життєдіяльності підприємства від створення до ліквідації. За найпоширенішою концепцією виокремлюють такі етапи життєвого циклу підприємства: зародження (реєстрація, початкове інвестування діяльності), зростання (нарощення обсягів виробництва і збуту, формування іміджу, зростання прибутку), пік діяльності (максимальні прибутки, обсяги виробництва і збуту), спад (згорання діяльності), ліквідація [9, с. 40–41]. Е.А. Смірнов також дотримується вищевказаної типології етапів розвитку, однак як критерій ідентифікації певного етапу життєвого циклу пропонує розглядати обсяги реалізації [10]. А. Большаков, на відміну від попередніх авторів, запропонував під критеріями визначення етапу життєвого циклу розглядати ресурсне забезпечення та отримані ефекти [11]. Л. Лігоненко дещо модифікує вищевказаний підхід, зазначаючи, що цикл розвитку підприємства реалізується через такі ключові стадії: підйом, гальмування розвитку, криза, пожвавлення [12]. Окремі науковці, визначаючи етапи життєвого циклу організації, проводять паралелі із етапами життя людини, виділяючи народження організації, її дитинство, юність, ранню та завершальну зрілість, старіння, смерть або відродження [9, с. 40–41]. Полікритеріальну модель для визначення етапів життєвого циклу розвитку підприємства розробив Д. Черчілль та Р. Люїс. Відповідно до неї виокремлюється п'ять ступенів зростання бізнесу (існування, виживання, успіх, зліт, зрілість), котрі ідентифікуються на підставі сукупності критеріїв, що охоплюють рівень ділової активності, вік компанії, розвиток формальних систем менеджменту, основну стратегію, взаємовідносини між власниками та менеджерами, стиль управління [13, с. 22–27]. Оригінальну модель розвитку компанії розробив Л. Грейнер (1972). Відповідно до неї життєвий цикл розвитку підприємства складається із п'яти стадій (ріст через креативність, директивне управління, делегування, координування, співпраця). Кожна із окреслених стадій складається з фази розвитку, стійкого зростання, стабільності та революційних змін, покликаних ліквідувати кризи, що притаманні

відповідним стадіям (кризи лідерства, автономії, контролю, бюрократизації, довіри) [14]. Варто зауважити, що вищенаведений спектр моделей життєвого розвитку підприємства передбачає широке різноманіття критеріїв ідентифікації певних етапів, стадій, фаз, що значно ускладнює здійснення діагностики розвитку підприємства з метою оцінювання його ключових характеристик та прийняття відповідних управлінських рішень.

Вважається, що загальний період усіх стадій життєвого циклу підприємства становить 20–25 років, після чого відбувається його ліквідація або відродження на кардинально нових засадах. За оцінками експертів, тривалість кожного етапу життєвого циклу підприємства у роках сягає: народження – до 1 року, дитинство – 1–2 рік діяльності, юність – 3–5 рік, рання зрілість – 6–10 рік, остаточна зрілість – 11–20 рік, старіння 21–25 рік діяльності [15, с. 159]. Варто зауважити, що в сучасних високодинамічних умовах тривалість життєвого циклу значно скоротилась, окрім цього, вона істотно відрізняється для підприємств різних розмірів та видів економічної діяльності. На сучасному етапі набув поширення підхід до діагностики потенційних можливостей розвитку підприємства залежно від стадій циклу розвитку підприємства з використанням функції Харінгтона [16, с. 79; 17, с. 367–369]:

$$d_j = \exp[-\exp(-y(a_i))], \quad (1)$$

де $y(a_i)$ – функція, що пов'язана з частковими показниками оцінки потенційних можливостей розвитку підприємства; $i = 1 \dots n$, n – кількість показників, що вибрано для оцінки; d_j – інтервали бажаності показників; $j = 1 \dots m$, $m = 5$.

Значення d_j за шкалою бажаності може змінюватись в інтервалі від 0 до 1. Якщо $d_j = 0$, то це ідентифікує низький рівень розвитку підприємства та низькі потенційні можливості у цій сфері, чим більше d_j наближається до 1, тим прогресивніший розвиток демонструє підприємство [16, с. 79; 17, с. 367–369].

Що ж стосується факторів розвитку підприємства та концептуальних засад, передумов розвитку, то у літературних джерелах [5–17] їх розглянута достатньо велика кількість, але, на жаль, вони не структуровані та не систематизовані, що не дає змогу цілісно та комплексно розглянути цей аспект проблеми.

Діагностика розвитку підприємства загалом у літературі, на жаль, практично не розглядається. Як правило, під діагностикою розвитку розуміють статистичний аналіз рядів динаміки за вибраними показниками з обчисленням ланцюгових та базисних абсолютних приростів, темпів росту, середніх темпів зростання, індексів зміни, з економіко-статистичним моделюванням динаміки тощо. У теорії та на практиці практично не використовуються інтегральні показники діагностики траєкторії та інтенсивності розвитку підприємства, що не дає змоги комплексно та узагальнено сформулювати уявлення про напрям руху підприємства.

Отже, на підставі аналізування літературних джерел [1–17] за проблемами розвитку підприємства можемо зробити такі узагальнені висновки: у переважній частині тематичних літературних джерел поняття “розвиток” розглядається неоднозначно, неуніфіковано, недостатньо обґрунтовано та не контекстно; незважаючи на існування значного переліку підходів до побудови та використання моделей життєвого циклу розвитку підприємств, вони містять різноманітні етапи, стадії, фази, широкий спектр загальних критеріїв до їх ідентифікації, що не дає змоги точно ідентифікувати тип і характер розвитку підприємства у відповідних просторово-часових умовах; розгляд різних видів розвитку підприємств є або несистемним, або стосується переважною мірою розвитку об'єктів загалом, а не лише розвитку підприємства; немає належно структурованих та систематизованих факторів, а також концептуальних засад, передумов розвитку підприємства; у теорії та на практиці практично не використовуються інтегровані показники розвитку підприємства, що не дає змоги діагностувати траєкторію та інтенсивність розвитку загалом, а не за окремими фінансово-економічними параметрами тощо.

Постановка цілей

Зважаючи на вищевикладене, виникає необхідність в уточненні змісту поняття “розвиток підприємства”, формуванні комплексної класифікації типів розвитку підприємства, систематизації

факторів та концептуальних засад розвитку підприємства, обґрунтуванні послідовності діагностики розвитку підприємства на основі динамічних параметрів та непараметричної статистики.

Виклад основного матеріалу

Як свідчать результати аналізування літературних джерел [1–17], розвиток як категорія може розглядатись із декількох позицій, а саме: розвиток як процес (рух), розвиток як результат, розвиток як властивість, розвиток як закономірність, розвиток як динаміка (рис. 1). На підставі цього розвиток підприємства також доцільно розглядати багатоаспектно, а саме:

- розвиток підприємства як процес перетворення його якісно-кількісних параметрів;
- розвиток як результуюча характеристика параметрів підприємства у певних просторово-часових умовах;
- розвиток як іманентна властивість будь-якого підприємства;
- розвиток як констатація незворотності реалізації змін на підприємстві;
- розвиток як динамічна характеристика кожного підприємства.

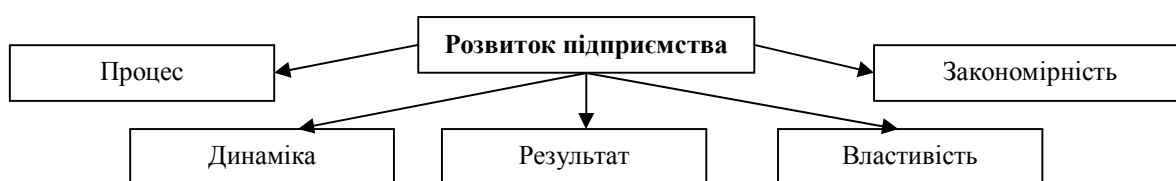

Рис. 1. Багатоаспектність трактування категорії “розвиток підприємства”

З огляду на вищезазначене розвиток підприємства характеризується певними властивостями: іманентність, закономірність, безперервність, постійність, рівневість, перетворювальність, динамічність тощо.

Під час тлумачення категорії “розвиток підприємства” доцільно було б розкрити особливості її взаємодії із поняттям “потенціал підприємства”. Потенціал підприємства – це його можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства [17]. Отже, потенціал формує базу для розвитку підприємства, адже, чим вищий рівень потенціалу у суб’єкта підприємницької діяльності, тим більшими можливостями для розвитку він володіє. За змістовою сутністю у літературних джерелах виокремлюють різноманітні види потенціалу підприємства (виробничий, маркетинговий, фінансовий, соціальний, технологічний, інноваційний, інвестиційний тощо), що і зумовлює можливості щодо реалізації розвитку підприємства у відповідному спрямуванні. Поряд з тим, зауважимо, що результати аналізування літературних джерел та дослідження практики функціонування вітчизняних підприємств дали змогу дійти висновку, що розвиток підприємства концептуально ґрунтується на двох його визначальних характеристиках: конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість. Достатній рівень конкурентоспроможності підприємства на певному ринку створює умови для його подальшого розвитку, але перехід на якісно новий рівень розвитку неможливий без значних інвестувань, що зумовлює важливість створення та формування інвестиційної привабливості підприємства. Варто зазначити, що конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість підприємства можуть бути не пов’язані між собою, адже на ринку поширені ситуації, коли підприємство досягло певного рівня конкурентоспроможності, але є абсолютно інвестиційно непривабливим з огляду на його невігідне місцерозташування, незначні площі, неможливість кардинальної перебудови тощо. Також існують ситуації коли підприємство є інвестиційно привабливим у плані земельно-майнових комплексів, унікального обладнання та місцерозташування, але на цьому етапі воно є не конкурентоспроможним. Відповідно, для прогресивного розвитку підприємства повинні виконуватись дві вимоги: висока конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість підприємства (рис. 2).

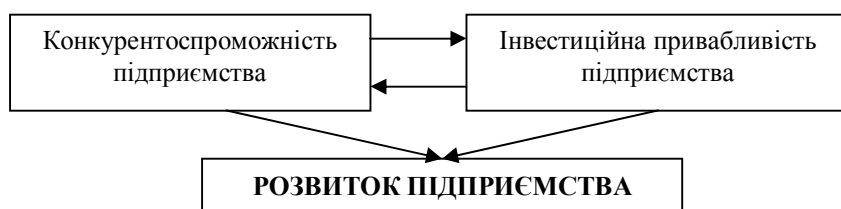

Рис. 2. Концептуальні засади розвитку підприємства

На підставі аналізування літературних джерел [1–17] та вивчення практики розвитку підприємств можна виокремити ключові чинники, які впливають на розвиток підприємства:

1) ендогенні: технологічне, фінансове, матеріальне, сировинне, енергетичне, майнове, кадрове, інформаційне забезпечення, цілі підприємства;

2) екзогенні: конкуренти, споживачі, постачальники, науково-технічний прогрес, державні органи влади, профспілки, інфраструктурне забезпечення, міжнародні економічні відносини, законодавчі акти, стан економіки в країні, соціально-культурний рівень населення тощо.

З огляду на те, що у літературі немає однозначності та системності у типології розвитку, запропоновано комплексну класифікацію типів розвитку за низкою істотних та незалежних ознак (див. таблицю).

Класифікація типів розвитку підприємства

№ з/п	Класифікаційні ознаки	Типи розвитку підприємства	Коротка характеристика типів розвитку підприємства
1	2	3	4
1	За масштабом перетворень	Еволюційний	Поступальний розвиток підприємства, що супроводжується незначними якісними та кількісними перетвореннями, тривалими у часі
		Револуційний	Передбачає докорінні перетворення у різних сферах функціонування підприємства, що призводять до ліквідації усталених норм, традицій, критеріїв тощо
2	За характером	Інтенсивний	Здійснюється за рахунок ефективнішого та продуктивнішого використання наявного ресурсного забезпечення
		Екстенсивний	Відбувається за рахунок розширення ресурсної бази, залучення додаткових технологічних, матеріальних, трудових, енергетичних тощо ресурсів
3	За інтенсивністю перетворень	Поступовий	Відбувається без раптових змін, у певній послідовності, рознесено у часі
		Кардинальний	Передбачає ґрунтовні перетворення на підприємстві у порівняно оперативному режимі
4	За рівнем стабільності	Стабільний	Незмінний та невпинний розвиток підприємства
		Ситуаційний	Передбачає здійснення періодичних перетворень під впливом середовища функціонування
5	За циклічністю	Циклічний	Реалізовується циклічно, тобто створює закінчене коло дій упродовж певного періоду часу
		Нециклічний	Здійснюється хаотично і не характеризується яскраво вираженими циклами
6	За першопричиною	Цілеспрямований	Реалізується свідомо задля досягнення чітко встановлених цілей
		Органічний	Здійснюється іманентно з огляду на характерні властивості підприємства
7	За неперервністю	Безперервний	Відбувається постійно, суцільно, безупинно, не припиняючись
		Інтервальний	Здійснюється час від часу, не постійно

8	За спрямуванням	Моновекторний	Вузкоспрямований на досягнення єдиної пріоритетної цілі
		Полівекторний	Спрямований на досягнення комплексу різноманітних цілей в різних сферах функціонування підприємства
9	За змістом	Фінансово-економічний	Передбачає перетворення у фінансово-економічній сфері за рахунок зміни фінансової результативності, ліквідності, ділової активності, структури капіталу
		Соціальний	Спрямований на перетворення у соціальній сфері, які передбачають зміни в умовах та оплаті праці тощо
		Кадровий	Передбачає зміни у складі, структурі персоналу підприємства, його кваліфікаційних характеристиках тощо
		Технологічний	Відображає зміни у техніці та технології на підприємстві
		Інвестиційний	Характеризує зміни у джерелах, характері, періодичності та цільовому спрямуванні інвестиційних ресурсів
		Товарний	Демонструє оновлення асортименту та номенклатури продукції
		Ринковий	Передбачає зміни у взаємодії зі споживачами, постачальниками та іншими важливими суб'єктами ринку функціонування підприємства
10	За результативністю перетворень	Прогресивний	Приводить до удосконалення, покращання, підвищення ефективності функціонування підприємства
		Регресивний	Зумовлює погіршення параметрів функціонування підприємства
11	За функціями менеджменту	Запланований	Чітко визначений, прогнозований та передбачений розвиток
		Організований	Супроводжується розподілом повноважень, відповідальності та функцій між працівниками організації із координацією їхніх дій щодо реалізації розвитку підприємства
		Мотивований	Супроводжується обґрунтованою системою матеріального і нематеріального стимулювання суб'єктів, які задіяні у реалізації розвитку підприємства
		Контрольований	Розвиток, який підлягає постійному відстежуванню та аналізуванню його параметрів
		Регульований	Супроводжується корегуваннями на відповідних етапах з урахуванням попередніх досягнень
12	За рівнем завершеності	Проміжний	Демонструє незавершеність розвитку, а лише його перебування на певних проміжних етапах, фазах, стадіях
		Завершений	Демонструє завершеність відповідного розвитку підприємства та його комплексний результат
13	За рівнем охоплення об'єктів	Системний	Має на меті системні перетворення в усіх сферах функціонування підприємства на усіх рівнях
		Елементний	Передбачає перетворення лише в окремих сферах, ланках, підрозділах та інших складових підприємства, елементах системи підприємства

Для якісної діагностики розвитку підприємства виникає необхідність у зіставленні між собою та порівнянні змін у часі ключових показників функціонування, що можливо забезпечити на засадах використання динамічних нормативів та непараметричних рангових методів [19]. Послідовність діагностики розвитку підприємства набуде вигляду:

- 1) обґрунтування переліку ключових фінансово-економічних індикаторів, що найрепрезентативніше свідчать про перетворення на підприємстві;
- 2) визначення параметрів зміни показників у часі та їх ранжування з урахуванням еталонного та фактичного рейтингу змін показників;

3) синтез динамічного нормативу на засадах використання методів непараметричної статистики за допомогою розрахунку коефіцієнта розвитку на підставі інтеграції коефіцієнтів рангової кореляції за відхиленням та за інверсією;

4) ідентифікація траєкторії розвитку підприємства та інтерпретація його життєвого циклу.

Висновки

На підставі аналізування літературних джерел [1–19] та вивчення практики функціонування підприємств обґрунтовано багатоаспектність у трактуванні категорії “розвиток підприємства”, виокремлено фактори та концептуальні засади розвитку підприємства, сформовано комплексну класифікацію типів розвитку за низкою істотних та незалежних ознак. Усе вищевказане формує теоретичну базу для здійснення діагностики розвитку на засадах динамічних нормативів та непараметричних статистичних методів, послідовність якої обґрунтовано та запропоновано.

Перспективи подальших досліджень

Перспективами подальших досліджень є розроблення методики діагностики розвитку підприємств на засадах використання інтегрального індикатора розвитку.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінськ: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с. 2. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: энциклопедический словарь / [авт. Мельник Л.Г.]. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 384 с. 3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Романа Дяківа]. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704 с. 4. Фінансовий словник / [авт.-укл. А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко]. – 4-те вид., випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО; Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566 с. 5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / [редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с. 6. Афанасьев Н.В. Управление развитием предприятия: [монография] / Н.В. Афанасьев, В.Д. Рогожин, В.И. Рудыка. – Х.: Издательский Дом “ИНЖЭК”, 2003. – 184 с. 7. Шегда А.В. Менеджмент: [навч. посіб.] / А.В. Шегда. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 583 с. 8. Погорелов Ю.С. Развитие предприятия: понятия и виды / Ю.С. Погорелов // Культура народов Причерноморья. – 2006. – №88. – С. 75-81. 9. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту: [підручник] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академвидав, 2007. – Вид. 2-ге, випр., доп. – 464 с. 10. Смирнов Э.А. Основы теории организации / Э.А. Смирнов. – М.: Аудит; ЮНИТИ, 1998. – 375 с. 11. Большаков А. Менеджмент / А. Большаков. – СПб.: Питер, 2000. – 160 с. 12. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л.О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 580 с. 13. Штангрет А.М. Антикризове управління підприємством: [навч. посіб.] / А.М. Штангрет, О.І. Копилук. – К.: Знання, 2007. – 335 с. 14. Широкова Г.В. Управление организационными изменениями: [учеб. пособие] / Г.В. Широкова. – СПб.: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. – 432 с. 15. Інвестиційний менеджмент / [В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий]; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Гриньової. – Х.: ВД “ИНЖЕК”, 2004. – 368 с. 16. Микитенко В.В. Діагностика стратегічного потенціалу підприємства / В.В. Микитенко, І.А. Ігнатєва // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 2. – С. 77–80. 17. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: [монографія] / Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М., Гречан А.П. та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф., акад. М.П. Денисенка, д.е.н., проф. Л.І. Михайлової. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2008. – 1050 с. 18. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посіб.] / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с. 19. Рукин Б.П. Диагностика устойчивого развития организаций с использованием динамических нормативов и непараметрической статистики / Б.П. Рукин, Г.В. Шуришкова, Л.В. Свиридова // Экономический анализ: теория и практика. – 2009. – № 8(137). – С. 11–16.